

COMPLEXUL MUZEAL NAȚIONAL „MOLDOVA” IAȘI

IOAN NECULCE

BULETINUL MUZEULUI DE ISTORIE A MOLDOVEI

(serie nouă)

XVI-XVIII

2010-2012

Iași
2012

COLEGIUL DE REDACȚIE

Lăcrămioara Stratulat
Senica Țurcanu
Sorin Iftimi (secretar de redacție)
Cătălin Hriban
Zamfira Pungă
Tamilia Marin
Costică Asăvoaic

Adresa redacției

Complexul Muzeal Național „Moldova” Iași
Muzeul de Istorie a Moldovei
Piața „Ștefan cel Mare”, nr. 1
Iași, 700028, tel. 0232/213296, int. 180 sau 178

ISSN 1454-0754

COMPLEXUL MUZEAL NAȚIONAL „MOLDOVA” IAȘI
„IOAN NECULCE”. BULETINUL MUZEULUI DE ISTORIE A MOLDOVEI
(serie nouă)
XVI-XVIII, 2010-2012

SUMAR

Abrevieri	5
<i>Vitalie Josanu</i> Comerțul genovez și ecouri culturale occidentale în Moldova și Dobrogea (secolele XIII-XV)	7
<i>Cosmin Niță</i> Politica externă a Țării Moldovei în domnia lui Ștefan cel Tânăr (1517-1522)	47
<i>Sorin Iftimi</i> Heraldica palatului Sturdza de la Miclăușeni (județul Iași)	55
<i>Bobi Apăvăloaei</i> Palatele domnești de la Frumoasa-Iași (secolul al XVIII-lea)	103
<i>Mihai Mârza</i> Socotelile vistiernicului Toader Palade cu diecii de vistierie, după un catastif de la mijlocul secolului al XVIII-lea	115
<i>Lucian-Valeriu Lefter</i> Trei documente inedite privitoare la istoria orașului Iași (1780-1785)	135
<i>Arcadie M. Bodale</i> Câteva date noi despre biserica Adormirea Maicii Domnului („domnească”) de la Ruginoasa, jud. Iași	145
<i>Arcadie M. Bodale</i> Informații privitoare la comuna Belcești și la biserica cu hramul Sfinții Arhangheli din satul Ciorăni	153
<i>Corneliu Ciucanu</i> Profesorul Traian Brăileanu și teoria elitelor. Un doctrinar uitat al dreptei românești interbelice	159
<i>Ina Chirilă</i> Societatea culturală, istorico-arheologică „Muzeul orașului Iași”. Destinul unei instituții uitate	177

<i>Aurica Ichim</i>	
Odiseea muzeală a trăsurilor lui Cuza-vodă	209
<i>Sorin Ulea</i>	
Un engolpion moldovenesc de la jumătatea veacului al XVII-lea	227
<i>Varvara M. Măneanu, Chirilă Enescu</i>	
Un pomelnic scris pe ceramică provenit de la biserica din Reditu (30 mai 1829)	233
<i>Cătălin Pungă, Zamfira Pungă</i>	
Pictorul Ștefan Dimitrescu în patrimoniul Muzeului de Istorie a Moldovei	237

ODISEEA MUZEALĂ A TRĂSURILOR LUI CUZA VODĂ

Aurica Ichim

Cu prilejul noilor amenajări muzeale din cadrul Complexului Muzeal Național „Moldova” din Iași, a revenit în atenție o trăsură a domnitorului Alexandru Ioan Cuza, aflată în colecția Muzeului de Istorie a Moldovei (nr. inv. 3879), care a stat mulți ani demontată, în urma unor tentative nereușite de restaurare, din lipsa mijloacelor și resurselor necesare. Această trăsură a fost propusă din nou pentru restaurare, urmând a fi expusă în incinta Palatului „Cuza Vodă” de la Ruginoasa. Revăzând mențiunile documentare mai vechi privitoare la acest subiect, putem constata că au existat mai multe trăsuri ce au aparținut Domnitorului Unirii, ele fiind menționate în inventarele vechilor muzee ieșene. Acestea trebuie să fi fost folosite de Cuza Vodă mai ales în anii de început ai domniei, 1859-1862, rămânând la Iași după ce Bucureștii au devenit capitală unică.

În articolul de față ne propunem să urmărim periplul muzeal al trăsurilor lui Alexandru Ioan Cuza, încercând să schițăm traseul lor și să stabilim, în final, identitatea trăsorii din colecția Muzeului de Istorie. Astfel va putea fi cunoscută valoarea materială și memorială reală a acestor trăsuri.

Muzeul Militar Național.

O trăsură atribuită domnitorului Alexandru Ioan Cuza, în stare bună de conservare, se află astăzi în colecția Muzeului Militar Național din București, fiind expusă în hangarul destinat acestor atelaje, alături de trăsurile regale¹. Este vorba de o berlină, o trăsură închisă, cu patru locuri, dispuse față în față, care era trasă de mai multe perechi de cai, fiind destinată deplasărilor pe distanțe mai lungi (Fig. 1). În termeni autohtoni, ar putea fi numită „rădvan”. Această trăsură a fost folosită ulterior de familia regală a României, întrucât are pictată pe portieră stema României model 1930. La o examinare atentă se vede însă că această stemă a fost adăugată ulterior. Acest tip de trăsură (poate chiar exemplarul acesta, în pofida lipsei unor detalii...) este înfățișat într-o stampă de epocă, realizată de C. Danielis și imprimată de M. D. Pappasoglu. Imaginea înfățișează, potrivit inscripției, *Sosirea Domnitorului Principatelor Unite Alexandru Ioan I în catedrala Capitalei București, pentru deschiderea Camerei Naționale din România, la anul 1860 februarie 29* (Fig. 2). În imagine se distinge silueta domnitorului, aflat în trăsură, purtând uniformă militară, cu bicorn. Pe portieră poate fi zărită stema Principatelor, într-o formă mai puțin folosită în domnia lui Cuza, în care scutul heraldic, despicat, încărcat cu acvila și capul de bour, este așezat peste șase drapele, dispuse trei și trei. Diferența cea mai importantă față de trăsura conservată la Muzeul Militar este faptul că, în stampă, trăsura are în față, foarte vizibilă, capra vizitiului, pe când berlina amintită nu are un asemenea loc (cel puțin nu în starea de astăzi a piesei), locul vizitiului fiind probabil în șa, călare pe unul dintre cai.

¹ Mulțumim domnului col. Constantin Lupu de la Muzeul Militar Național din București, pentru imaginea acestei trăsuri, pusă la dispoziția noastră cu promptitudine și amabilitate.

Muzeul Municipal Iași.

Interesul pentru trăsurile lui Cuza Vodă a apărut la Iași în 1921, odată cu întemeierea Muzeului Municipal din incinta Mănăstirii Golia, atunci când această instituție se afla în procesul de constituire a patrimoniului său muzeal². În ședința din 15 noiembrie 1921, comitetul Muzeului a hotărât să intervină pe lângă Mitropolitul Moldovei, I.P.S.S. Pimen pentru ca acesta să dispună cedarea către Muzeu a celor trei³ trăsuri istorice domnești de la Cuza Vodă, o sanie veche, sculptată în lemn și butca Mitropolitului Meletie Istrate, cu cei trei M: „M (Meletie), M (Mitropolit), M (Moldovei)”⁴. În ședința din 5 mai 1922 (proces-verbal nr. 224) președintele Comitetului, Gh. Ghibănescu, anunța că cele trei trăsuri au fost aduse de la Mănăstirea Cetățuia, cu ajutorul colonelului Zamfirescu⁵.

În același an, 1921, Muzeul a primit sub formă de donație, de la I. Cristian, comerciant din Iași, o altă trăsură ce a aparținut lui Alexandru I. Cuza și care provenea de la Ruginoasa. Se arată că, 14 decembrie 1922, această trăsură era deja adusă la Muzeul Municipal de la Golia (adresa nr. 35)⁶.

După anul 1935, activitatea Muzeului Municipal a încetat practic, iar valorosul său patrimoniu, adunat din diferite colecții particulare, de către Gheorghe Ghibănescu, Mihai Costăchescu, O. Tafrali, N. A. Bogdan și Sever Zotta⁷ a fost preluat de alte instituții, după 1939.

După desființarea Muzeului Municipal, aceste trăsuri au rămas, pentru o vreme, în administrarea Arhivelor Statului Iași, instituție care își continua activitatea tot în incinta Mănăstirii Golia. Cel desemnat a se ocupa de soarta pieselor de la Muzeului Municipal a fost Gh. Ungureanu, pe atunci subdirector la Arhivele Statului. Prin activitatea depusă, el va face ca acest tezaur muzeistic să nu se risipească, ci să fie depus acolo unde firesc le era locul.

N. Iorga, președintele Comisiunii Monumentelor Istorice, dorea ca aceste trăsuri să fie cedate Palatului Cuza (Muzeul Unirii de astăzi), dar acestea au fost mutate de Primăria Iași la Abatorul Comunal⁸, de unde au fost luate și prezentate în cadrul Expoziției de la Copou⁹. Este vorba despre Parcul „Expoziției”, inaugurat la 23 septembrie 1923, amenajat după proiectul arhitectului Nicolae Ghica-Budești¹⁰. Expoziția respectivă avea rostul de a pune în evidență potențialul economic (agrar și industrial) al Moldovei, după revenirea Basarabiei în hotarele naționale, în 1918. Tradiția acestei Expoziții a fost reluată în 1935, după depășirea mării crize economice, de către primarul Oswald Racoviță; atunci au fost instalate mai multe pavilioane și „reconstituite” clădiri simbolice pentru Moldova, precum Arcul de triumf al Academiei Mihăilene, Crama Bolta Rece și Hanul Ancuței. Știm că una

² Însemnări privitoare la acest subiect sunt prezente și în studiul Inei Chirilă, *Societatea culturală, istorico-arheologică „Muzeul orașului Iași” – destinul unei instituții uitate*, din acest volum. Mulțumim doamnei Ina Chirilă, custodele sălii de studiu a Arhivelor Naționale Iași, pentru sprijinul acordat la întregirea documentației pentru articolul de față.

³ Într-o chitanță din 20 mai 1922, se arată ca au fost aduse șase trăsuri (ANI, Muzeul Municipal Iași, dosar 3/1922, f. 107).

⁴ *IN*, fasc. 2 (1922), p. 369. În nota revistei se arată că, în epocă, cei trei „M” ai monogramei mitropolitului erau interpretați, peiorativ, ca cifre, sume de bani: M = 40, adică *mii, mii, mii*, 40.000+40.000+40.000.

⁵ *Ibidem*, fasc. 2 (1922), p. 370; fasc. 3 (1923), p. 199.

⁶ *Ibidem*, fasc. 3 (1923), p. 216.

⁷ Sever Zotta, directorul Arhivelor Statului din Iași, a fost și conservatorul Muzeului Municipal de la Golia.

⁸ ANI, Primăria Iași, Caziere, dosar 415, f. 24.

⁹ *Ibidem*, dosar 438, f. 168.

¹⁰ Ion Mitican, *Cum s-a născut Parcul Expoziției*, în „Ziarul Lumina”, Iași, miercuri, 14 noiembrie 2007.

sau mai multe dintre trăsurile lui Cuza Vodă au fost cu adevărat expuse în cadrul acestei expoziții naționale, în 1940 (*Anexa 8*).

Muzeul „Cuza Vodă”.

Din inițiativa lui Nicolae Iorga, în palatul de pe strada Lăpușneanu, în care rezidase domnitorul Alexandru Ioan Cuza (1859-1863), s-a înființat muzeul „Cuza Vodă”. După ce din clădire s-a retras Banca Creditului Funciar Urban, muzeul a ocupat câteva încăperi de la etaj. Muzeu „Cuza Vodă”, având ca for tutelar Comisiunea Monumentelor Istorice din cadrul Ministerului Cultelor și Artelor, s-a deschis pe data de 16 octombrie 1938. La parterul imobilului s-au instalat, în aceeași perioadă, librăria și tipografia Ligii Culturale pentru Unitatea Românilor, patronate tot de istoricul Nicolae Iorga.

Primul director al acestui Muzeu a fost memorialistul Rudolf Suțu, autorul celor două volume ale lucrării *Iașii de odinioară*¹¹. Ca director al Muzeului „Cuza Vodă”, Rudolf Suțu a întreținut o bogată corespondență cu Nicolae Iorga, marele istoric conducând în acea perioadă și Comisiunea Monumentelor Istorice.

Printre preocupările lui Rudolf Suțu a fost și aceea de recuperare și introducere în patrimoniul Muzeului condus de el a trăsurilor domnitorului Alexandru Ioan Cuza. Printr-o scrisoare din 30 decembrie 1938, acesta informa că atunci când istoricul Gheorghe Brătianu a părăsit Iașii, pentru a se muta la București, a lăsat în vechea sa casă din strada Coroi nr. 1 („Casa V. Pogor”, astăzi sediul Muzeului Literaturii Române) un inventar cu obiecte ce au aparținut fostului domnitor. Tot din această scrisoare aflăm despre existența caleștilor ce au aparținut lui Cuza Vodă, care erau depozitate la Abatorul Comunal din Iași. Suțu făcea o descriere a trăsurilor lui Cuza și specifica faptul că ele aparțineau, de drept, Primăriei Iași.

În cele din urmă, trăsurile Domnitorului, sania folosită de acesta, împreună cu alte 22 de obiecte¹², au intrat, pe bază de inventar, în patrimoniul muzeului condus de Rudolf Suțu. Prin adresa din 12 iulie 1939 (*Anexa 5*), directorul muzeului arăta că aceste trăsuri nu ar putea fi depozitate la Muzeul „Cuza Vodă”, decât dacă s-ar face în curtea muzeului un adăpost special pentru așezarea lor. Suțu revenea cu aceeași propunere într-o scrisoare din 20 decembrie 1939. El cerea lui N. Iorga, în calitate de președinte al Comisiunii Istorice, să aprobe amenajarea unui „modest adăpost în ograda muzeului Cuza Vodă, unde să aducem toate aceste obiecte care ne-au fost cedate cu acte în regulă în urma intervenției d-voastre.

¹¹ Rudolf Suțu s-a născut la 27 iulie 1880, în Iași. El era absolvent al Facultății de Litere a Universității ieșene, devenind cunoscut ca publicist, scriitor, traducător, membru al Comisiunii Monumentelor Istorice și director fondator al cotidianului ieșean „Evenimentul”. Rudolf Suțu a fost și efor al spitalului Sfântul Spiridon din Iași, precum și membru fondator al Sindicatului ziaristilor profesioniști din Iași (1922).

¹² Cele 22 de obiecte au fost expuse în Sala nr. 5 a Muzeului „Cuza-Vodă”. Lista cuprindea următoarele piese: tocul de la pieptenele de barbă, la Mitropolitului Sofronie Miclescu (1790-1863); pieptenele de barbă, la Mitropolitului Sofronie (lucrare de mână, în lemn de odogaci); un vultur de lemn aurit; o lampă antică de teracotă din săpăturile de la Constanța – epoca romanilor; un ciocan din timpul bronzului – sec. X; floare de mac, pictat, cu inscripția Maria (Regina României) 1900; un program de *la Expoziția a dona* din Iași, de pe ulița Pașcanului (Cuza Vodă) alături de Petru Bacalu (Piața Unirii); ochelarii Principesei Elena Cuza, cu canafuri; fotografia mormântului lui Vasile Alecsandri de la Mîrcești; *Iașul văzută din dealul Sărării* (1860); un buciom; tabloul încoronării ca Rege și Regină a României, a M.M., L.L. Carol I și Elisabeta – 10 mai 1881; două scări de șea din timpul lui Ștefan cel Mare; o cană (oală de lut), formă primitivă găsită în pământ, în săpăturile făcute la Cucuteni-Iași; figură sfântă, găsită la o adâncime de 2m și jumătate într-o ogradă din bulevardul Brătianu din Iași când s-a făcut canalizarea Calcainei; un urciur (1835).

Ele trebuie să intre definitiv în stăpânirea Muzeului „Cuza-Vodă” din Iași, care are singur expunerea și întrebuințarea lor” (vezi *Anexa 7*).

*

Documentele păstrate până în prezent permit reconstituirea traseului trăsurilor lui Cuza Vodă, între diverse instituții ieșene. Trebuie să acceptăm că, inițial, aceste atelaje umpleau anexele reședinței domnești de pe strada Lăpușneanu; acestea se aflau în partea din spate a incintei, spre biserica Mitocul Maicilor; imaginea acelor acareturi s-a păstrat în unele fotografii făcute pe la 1917. Vreme de jumătate de secol nu cunoaștem unde au fost adăpostite trăsurile lui Cuza; nu este exclus să apară documente care să limpezească și acea perioadă. Înainte de 1920, trăsurile s-au păstrat în gospodărirea Mitropoliei Moldovei, care le-a depozitat, în cele din urmă, la Mănăstirea Cetățuia de lângă Iași. În 1921 trăsurile au fost aduse la nou înființatul Muzeul Municipal, aflat în incinta mănăstirii Golia din Iași. După desființarea acestui Muzeu, pe la 1939, trăsurile au rămas temporar în grija Arhivelor Statului, din incinta aceleiași mănăstiri. Ulterior trăsurile au fost retrase de Primăria Iași, care intenționa să le etaleze în cadrul Expoziției de la Copou. Ulterior, Primăria a depozitat trăsurile într-o șură de la Abatorul Comunal.

Sursele documentare amintite oferă câteva detalii privitoare la înfățișarea trăsurilor de care s-a servit cândva Domnitorul Unirii.

O descriere a trăsurilor care au aparținut lui Cuza Vodă a fost făcută de Rudolf Suțu, în scrisoare sa către N. Iorga din decembrie 1938) (*Anexa 2*).

Trăsura 1.

Era un cupeu ce a aparținut lui Cuza, având perna caprei acoperită cu postav albastru, brodată cu fir de aur și „marca” domnitorului. La Muzeul Unirii din Iași se păstrează o fotografie alb-negru a acestui cupeu, pe când era în stare foarte bună (Fig. 3). Cupeul era capitonat la interior și avea, la partea din față, două felinare pentru a lumina drumul pe timp de noapte. Se observă stema domnească, metalică, aplicată pe ușa trăsurii.

Probabil că aceasta era trăsura care, prin dimensiunile sale mici, permitea expunerea sa, în interiorul Muzeului Cuza Vodă. Rudolf Suțu (9 ianuarie 1939): „Știut însă că numai una din aceste trăsuri, în urma măsurătorilor ce am făcut-o, ar putea fi așezată în o cameră a muzeului și anume în una din încăperile din fund” (*Anexa 3*).

Ne așteptam ca după montarea pieselor componente ale trăsurii de la Muzeul de Istorie să rezulte acest cupeu, ceea ce nu s-a confirmat. Nu se știe însă dacă cupeul mai există astăzi și care este locația sa actuală.

Trăsura 2.

Un cupeu de călătorie a lui Vodă, „care nu se deosebește de cupelele obișnuite, afară că pe lângă geamuri are jaluzele ca la ferestrele locuințelor”. Aceasta era destinată, probabil, lungilor deplasări între Iași și București, făcute foarte des în anii 1859-1862, când țara avea două capitale, două guverne și un singur domnitor.

Trăsura 3.

Aceasta era o caleașcă ce a aparținut lui Cuza Vodă, fiind oferită în dar de împăratul francez Napoleon III (Fig. 5). În scrisoare se arată că această caleașcă a fost luată la Paris, de furnizorul curții imperiale, Treffel. Rudolf Suțu preciza că „marca fabricii se poate vedea și acum pe mutelcele roților”. Este vorba de o trăsură deschisă, un landou, care se află astăzi în inventarul Muzeului de Istorie a Moldovei (nr. inv. 3879) și urmează să fie

suspusă unui proces restaurare. Din păcate, starea de conservare este foarte precară, ceea ce va face ca reconstituirea acestei trăsuri să fie destul de dificilă. Pe feronerie trăsuri se poate vedea înscrisă marca „TRÉFFIL A PARIS” și, alături, un „N” ceea ce îi conferă autenticitatea (Fig. 6). După cum se vede, aceasta este o trăsura fabricată în Franța. Aceasta trebuie să fie trăsura dăruită lui Cuza Vodă de către împăratul Napoleon III.

În acest moment, trăsura are feronerie aproape completă, dar este lipsită de roți; a fost recuperată și partea de lemn, dar care este destul de uzată. Din ceea ce se vede, aceasta a fost o trăsura deschisă (caleașcă), cu doar două locuri, în partea din spate (landoul clasic avea două banchete de câte două locuri, dispuse față în față).

Pentru a putea reconstitui înfățișarea originală a caleștii, foarte utilă este o fotografie din 1935, în care este înfățișat noul mitropolit Nicodim Munteanu, care se deplasa, la ceremonia de înscăunare, cu o veche trăsura a lui Cuza Vodă¹³ (Fig. 4). La partea din spate a landoului se poate vedea că acesta era dotat și cu un semi-acoperiș pliat. Este posibil ca, în caz de vreme rea, landoul să fi fost protejat în întregime de un cupeu rabatabil. În fotografie se mai observă că landoul avea și două moderne felinare-faruri la partea din față.

Trăsura 4.

În aceeași scrisoare a lui Rudolf Suțu mai este amintită și o trăsura de bagaje ce a aparținut lui Vodă Cuza, despre a cărei înfățișare nu avem cunoștință.

Trăsura 5.

1921 „Butca” Mitropolitului Meletie Istrate, cu cei trei M: M (Meletie), M (Mitropolit), M (Moldovei) este un cupeu clasic. Aceasta a rămas în proprietatea instituției ecleziastice, aflându-se astăzi la Palatul Sturdza de la Miclăușeni, devenit proprietate a Mitropoliei Moldovei (Fig. 7). Aceasta a fost restaurată și expusă în aer liber, sub un șopron acoperit al unei clădiri administrative anexe. Se poate vedea că este vorba despre un cupeu având pe portieră monograma „I.N.M.M” cu litere aurite. Literele amintite ar putea fi, mai curând, monograma mitropolitului Iosif Naniescu (1875-1902) decât a mitropolitului Meletie, așa cum s-a încetățenit. Este un cupeu fabricat la Viena, pe butucul roții putând fi văzută marca „Jacob Lohner Wien” (Fig. 8).

Trăsura 6.

O caleașcă a familiei Roznovanu, cu care era condus Regele Carol I, de câte ori venea la Iași¹⁴, și cu care a fost condus duminică, 17 decembrie curent, noul Mitropolit Irineu al Moldovei. Din denumirea de „caleașcă” deducem că era vorba despre o trăsura deschisă, cu patru locuri dispuse față în față, deci un *landou*. Scrisorile lui Rudolf Suțu mai amintesc de „caleașca roznovănească, ce a servit acum patru zile la conducerea I.P.S.S. Irineu, noul Mitropolit al Moldovei, de la gară la Mitropolia Moldovei. Iași (20 decembrie 1939)”.

¹³ <http://fototecaortodoxiei.ziarullumina.ro/2140-mitropolitul-nicodim-munteanu-trasura-lui-cuza-voda-la-procesiunea-de-inscaunare>.

¹⁴ Se știe că cel care conducea landoul care îl purta pe regele Carol I de câte ori acesta vizita orașul Iași era birjarul Vasca, unul dintre scapeții din Păcurari. El primise de la rege chiar și o decorație, *pro motto*, pe care o purta cu mândrie. Vasca era angajat, de obicei, și de familia Keșco, urmașii Roznovenilor, pentru deplasările prin Iași. De aceea, este foarte probabil ca acest vestit birjar, cu o înfățișare frumoasă, să fi condus chiar trăsura menționată aici (cf. Rudolf Suțu, *Iașii de odinioară*, Iași, Editura Viața Românească, 1928, vol. II, p. 355 (cu un portret la p. 356).

Trăsura 7.

În același an, 1921, Muzeul Municipal de la Golia primește sub formă de donație de la I. Cristian, comerciant din Iași, o altă trăsură ce a aparținut lui Al. I. Cuza la Ruginoasa¹⁵. Despre soarta acesteia nu se mai știe nimic astăzi.

Cea mai ușor de identificat este *sania lui Cuza Vodă*, aflată astăzi în colecția Muzeului Unirii din Iași. Este o sanie joasă, de mici dimensiuni, lucrată exclusiv din lemn, cu banchetă din lemn, cu spătar. În sanie încăpeau cel mult două persoane (Fig. 9, 10).

*

În anul 1941, Comandamentul Militar al Municipiului Iași se interesa foarte insistent de trăsurile domnitorului Alexandru Ioan Cuza. Acesta se adresa Mitropoliei Moldovei, la 23 septembrie 1941, cerând să le fie predate acele atelaje. Mitropolitul Irineu a răspuns că fosta trăsură a lui Cuza Vodă se păstra la Arhivele Statului de la biserica Golia, de unde Primăria le-a luat și expus la Expoziția de la Copou (1940, n.ns.). Înaltul ierarh arăta că „Sfânta Mitropolie n-are a se opune ca să fie luate de Muzeul Militar, numai să fie găsite unde ele se află”. În zilele următoare Comandamentul Militar s-a adresat Primăriei Iași, cu aceeași solicitare (28 septembrie 1941). Demersurile Armatei au avut succes, de vreme ce se știa că, în anul 1941, una din trăsurile lui Cuza se afla în custodia Comandamentului Militar din Iași și servea ca landou pentru transportul familiei regale¹⁶.

Pe baza informațiilor din corespondența susținută de Rudolf Suțu cu N. Iorga ca președinte al Comisiunii Monumentelor Istorice și a lui N. Iorga cu Primăria Iași, putem reconstitui istoria trăsurilor lui Cuza Vodă. În primă fază, trăsurile au fost preluate de la Primăria Iași respectând legislația acelei epoci. Urmărind însă, în timp, traseul parcurs de acestea, putem afirma că o trăsură, cea oferită lui Cuza de împăratul Napoleon al III-lea se află în patrimoniul Muzeului de Istorie a Moldovei, una se află la Muzeul Militar Național, iar sania se află la Muzeul Unirii din Iași; soarta celorlalte două trăsurile urmează a fi cercetată în continuare.

¹⁵ *Ibidem*, fasc. 3 (1923), p. 216.

¹⁶ *Ibidem*, f. 167, 178.

ANEXE

NR. 1

Mitropolia Moldovei și Sucevei

Către,

Muzeul Municipal Iași

29 aprilie 1922

Domnule Președinte,

La adresa Domniei-Voastre nr. 3 a. c., avem onoarea a vă răspunde că acceptăm propunerea ce ne-o faceți, de a ridica de la Mănăstirea Cetățuia cele trei trăsuri ale Domnitorului Cuza Vodă și butca Mitropolitului Meletie, precum și pietrele mormântale aflate în curțile bisericilor din Iași, întrucât o găsim bună pentru conservarea acelor vechi rămășițe istorice.

Veți binevoi însă a cunoaște că butca Mitropolitului Meletie și pietrele mormântale sunt și rămân proprietatea Mitropoliei, și dacă se va înființa în Iași un muzeu bisericesc ele vor fi ridicate din Muzeul Municipal și așezate în muzeul bisericesc.

De primirea acestor obiecte de la Mănăstirea Cetățuia și de la epitropiile bisericești, se va lăsa câte o dovadă, semnată de delegatul Domniei-Voastre, lăsând acte la biserică; delegatul Domniei-Voastre se va pune în înțelegere cu P. C. Sa.

Primiți, vă rog, Domnule Președinte, asigurarea deosebitei Noastre considerațiuni și Arhiepiscopale binecuvântări.

† Pimen [Mitropolit]

Director, Pârvu

După „Ioan Neculce”. Buletinul Muzeului Municipal Iași, 1922, fasc. II, p. 369-370.

NR. 2

Ministerul Cultelor și Artelor

Comisiunea Monumentelor Istorice

Muzeul Cuza-Vodă

Str. Lăpușneanu nr. 37

Iași

30 decembrie 1938, Iași

Domnule Președinte,

Am onoarea a vă aduce la cunoștință următoarele, cari privesc Muzeul Cuza Vodă din Iași.

Domnul Reșident regal al ținutului Prut, a primit o adresă de la Dumneavoastră, cu referire la obiectele care au aparținut lui Vodă Cuza, din casa d-lui profesor Gh. Brătianu din Iași. Reșidența, care a închiriat această casă, nu s-a mutat încă în ea. La mutarea sa la București, domnul profesor G. Brătianu a lăsat în păstrarea Reșidenței, cu inventar în regulă, obiecte care au aparținut lui Vodă Cuza, printre altele: biroul său, fotolii, o bibliotecă mare cu cărți, cu cifru domnesc, arme etc.

Aceste prețioase obiecte nu și-ar avea locul decât într-un muzeu și anume în muzeul Cuza Vodă, am insistat și insist și acum pe lângă D(omnul) reșident din Iași ca în viitor să se gândească numaidecât să le dea muzeului nostru.

Deocamdată, Reșidența nemutându-se încă în noul ei local, unde sunt depozitate aceste obiecte, care îi sunt date în păstrare, rămâne ca, după ce D(omnul) reșident regal va trata cu domnul profesor G. Brătianu, să dispună ca aceste obiecte, după insistențele noastre, să fie predate Muzeului.

O identică adresă a primit dăunăzi și Primăria Municipiului Iași, și anunța să predea Comisiunii Monumentelor Istorice obiectele care îi aparțin și care au legătură cu epoca lui Vodă Cuza. În adevăr, Primăria are depozitate la Abatorul comunal mai multe trăsuri care au aparținut lui Vodă Cuza și familiei Roșnovanu din Iași. Am fost întrebat de Primărie ce fel de trăsuri sunt acestea și am dat următoarele informații: este o cupea din timpul lui Cuza, cu perna caprei acoperită cu postav albastru, brodată cu fir de aur și marca Domnitorului. Deosebit, mai este o cupea de călătorie a lui Vodă, care nu se deosebește de cupele obișnuite, afară că pe lângă geamuri are zaluzele ca la ferestrele locuințelor. Mai este o caleașcă a lui Cuza Vodă, oferită de Împăratul Napoleon III. Această caleașcă a fost lucrată la Paris, de furnizorul curții imperiale Trefil. Marca se poate vedea și acum pe mutelcele roților. Și mai este o trăsură de bagaje tot a lui Vodă Cuza. Domnul primar al Iașului a dispus ca aceste trăsuri să fie puse la dispoziția Comisiunii Monumentelor Istorice.

Domnul profesor A. C. Cuza, la care m-am prezentat și ieri, în vederea oferirii a trei copii de pe documentele aparținând lui Vodă Cuza, le va da pe acestea când vom avea un dulăpior special din sticlă, spre a fi în siguranță.

Am intrat în tratative cu domnul profesor A. D. Atanasiu pictor, ginerele pictorului decedat Stabi, pentru a da Muzeului, deocamdată sub formă de împrumut, după cum ați dispus dumneavoastră, apoi mai târziu să se cumpere aceste tablouri, dacă vor fi mijloace. Peste două zile, având numărul tablourilor și ce reprezintă ele, îmi veți permite să fac un raport special.

Directorul Muzeului

R. Suțu

Nr. 3

Ministerul Cultelor și Artelor

Comisiunea Monumentelor Istorice

Muzeul Cuza-Vodă

Str. Lăpușneanu nr. 37

Iași

9 ianuarie 1939, Iași

Domnule Președinte,

Primăria Municipiului Iași, prin adresa nr. 18 din ianuarie a. c., aduce la cunoștință că, în urma cererii Comisiunii Monumentelor Istorice de a i se încredința pentru Muzeu obiectele aflate în păstrarea Municipiului și care au aparținut Domnitorului Cuza, ne pune la dispoziție următoarele obiecte și anume : trăsuri, caleașcă, cupea etc.

Trăsurile până acum erau depozitate într-o șură la Abatorul Comunal. Știm de mult de existența lor și, din vreme, am avut onoarea de a vă ruga ca, prin intervenția Dumneavoastră, ele să fie predate Muzeului nostru, ceea ce s-a făcut. Aducându-vă la cunoștință, am onoare a vă ruga să dispuneți. Știut însă că numai una din aceste trăsuri, în urma măsurătorilor ce am făcut-o, ar putea fi așezată în o cameră a muzeului și anume în una din încăperile din fund.

Director

R. Suțu

Domniei Sale

Domnului Președinte al Comisiunii Monumentelor Istorice

București

NR. 4

*Ministerul Cultelor și Artelor
Comisiunea Monumentelor Istorice
Str. General Berthelot nr. 28, S II*

*Domnului Primar al Municipiului Iași
3 iulie 1939*

Domnule Primar,

Avem onoare a vă face cunoscut că s-a primit la Muzeul Cuza Vodă din Iași cele 22 obiecte cedate de la fostul Muzeu Municipal, pentru care vă aducem mulțumirile noastre cele mai vii. Pentru restul obiectelor ce urmează a ne fi cedate, vă rugăm să binevoiți a aproba să mai fie păstrate acolo unde se află, până vor putea fi depozitate în Muzeul Cuza Vodă.

*Președinte,
N. Iorga*

*Secretar Director General
Victor Brătuleanu*

Rezoluția, scrisă de mână, arată că „Domnul Tutunaru, chiar mâine dimineață, ora 8, veți lua contact cu Dl. R. Suțu și afla ce piese a predat Muzeului Cuza Vodă; de asemenea va vedea și raftu cu ce piese mai vrea să mai dea R. Suțu”.

Într-o altă notă, scrisă de mână de R. Suțu, pe acest document, se arată că „Obiectele care au făcut parte acest Muzeu au fost date în păstrare Arhivelor Statului din Iași, de unde am primit aceste obiecte.

„Restul de obiecte de la punctul 2, au fost cedate de Primăria Municipiului Iași, prin adresa nr. 18 din 2 februarie 1939, către Muzeul Cuza Vodă din Iași, și anume: trăsură și landouri din timpul lui Cuza Vodă, cari sunt actualmente depozitate la Abatorul Comunal”.

*ANI, Primăria Municipiului Iași,
Caziere, dosar 415, f. 24*

NR. 5

*Ministerul Cultelor și Artelor
Comisiunea Monumentelor Istorice
Muzeul Cuza-Vodă
Str. Lăpușneanu nr. 37
Iași
12 iulie 1939, Iași*

Domnule Președinte,

La Primăria Municipiului Iași s-a primit adresa cu nr. 1461, din 3 iulie a. c., din partea Onor Comisiei Monumentelor Istorice, prin care se confirmă și se mulțumește Municipiului pentru cedarea a 22 obiecte care au aparținut fostului Muzeu Municipal din Iași muzeului Cuza Vodă din str. Lăpușneanu (adresa din 31 mai a. c., a muzeului Cuza Vodă către onor Comisiunea Monumentelor Istorice venim cu onoare a vă face cunoscut că Primăria Municipiului Iași, nu mai are nici un soi de proprietate asupra fostului Muzeu

Municipal – o parte de obiecte care au rămas de la acest muzeu, desființat, fiind în păstrarea Arhivelor Statului Iași. A rămas numai denumirea de fostul Muzeu Municipal și atâta).

Primirea obiectelor, în număr de 22, am confirmat la timp primirea lor cu inventar în regulă, pe care l-am înaintat d-lui Gb. Ungureanu, directorul Arhivelor Statului Iași, care are asupra sa împărțirea rămășițelor de obiecte ce mai sunt, de la fostul Muzeu Municipal. Numai în ce privește trăsurile, cupélele și caleașca care au aparținut Domnitorului Cuza, Primăria Municipiului Iași are stăpânire asupra lor.

În urma intervenției d-voastre personale, Domnule Președinte, Primăria Municipiului Iași a cedat Muzeului nostru „Cuza-Vodă”, aceste trăsuri (adresa Comisiunii Monumentelor Istorice către Primăria Mun. Iași, nr. 3101 din 1938), trăsuri ce actualmente sunt depozitate la Abatorul Comunal.

Adresele noastre nr. 2 din 9 ianuarie și nr. 24 din 1 mai 1939, aducând la cunoștință conținutul adresei Prim(ăriei) M(unicipiului) Iași, către muzeul nostru, prin care acestea se cedează muzeului. Am avut onoarea de a vă arăta atunci că aceste trăsuri nu ar putea fi depozitate la muzeul nostru, decât dacă s-ar face în curtea muzeului un adăpost special pentru așezarea lor.

Director

R. Suțu

Domniei Sale

Domnului Președinte al Comisiunii Monumentelor Istorice

București

NR. 6

Primăria Municipiului Iași

23 septembrie 1939

Nr. 1388

12 iulie 1939

Domnule Șef,

După informațiile căpătate de la Dl. R. Suțu, prezenta greșit a fost îndreptată acestui sem¹⁷. La punctul 2 ni se pune în vedere că trăsurile și landoul pot fi păstrate în incinta Abatorului Comunal, unde se găsesc depozitate. Binevoii ca prezenta să fie restituită locului în drept, aparținând Arhivelor Statului. Semnat indescifrabil.

ANI, Primăria Iași, dosar 415, f. 24 verso

NR. 7

Ministerul Cultelor și Artelor

Comisiunea Monumentelor Istorice

Muzeul Cuza-Vodă

Str. Lăpușneanu nr. 37, Iași

Iași 20 decembrie 1939

Domnule Președinte,

¹⁷ Indescifrabil.

[Prin] adresele noastre numerele 2 din 9 ianuarie, 24 din 1 mai, 29 din 31 iunie și 45 din 12 iulie, am avut onoarea a vă aduce la cunoștință că, în urma intervenției Onor. Com. Mon. Istorice către Primăria Municipiului Iași (adresa C. M. I. Nr. 3101-1939 către Primăria M. I.), această Primărie a cedat și a pus la dispoziție Muzeului Cuza Vodă din Iași următoarele obiecte, care deocamdată sunt adăpostite într-o sură la Abatorul Comunal: o caleașcă oferită Domnitorului Cuza de către împăratul Napoleon III, o caleașcă a familiei Roznovanu, cu care era condus Regele Carol I, de câte ori venea la Iași și cu care a fost condus duminică, 17 decembrie curent, noul Mitropolit Irineu al Moldovei, un cușeu cu perna caprei cu postav albastru, brodată cu fir de aur, cu marca Domnitorului Cuza, o cușea de călătorie, trăsuri de bagaje etc.

Primăria Municipiului Iași, prin adresa nr. 18 din 2 ianuarie a. c., făcându-ne cunoscut că a cedat aceste obiecte muzeului nostru, ne-a comunicat să le luăm în primire. Din cauză că muzeul nu are deocamdată unde să le adăpostească, ele continuă să fie păstrate la Abatorul Comunal.

Aceste obiecte sunt deci ale muzeului nostru. O caleașcă, cea roznovenească, a servit acum patru zile la conducerea I.P.S.S. Irineu, noul Mitropolit al Moldovei, de la gară la Mitropolia Moldovei. Se mai vehiculează ideea ca aceste trăsuri să fie duse la Expoziția de la Copou, unde să fie adăpostite (1939).

De aceea, avem onoare, Domnule Președinte, de a vă ruga să bine voiți a aproba să se poată face un cât de modest adăpost în ograda muzeului Cuza Vodă, unde să aducem toate aceste obiecte care ne-au fost cedate cu acte în regulă în urma intervenției d-voastre. Ele trebuie să intre definitiv în stăpânirea muzeului Cuza-Vodă din Iași, care are singur expunerea și întrebuințarea lor.

Directorul Muzeului

R. Suțu

Domniei Sale

Domnului Președinte al Comisiunii Monumentelor Istorice

București

NR. 8

23 septembrie 1941

Sfânta Mitropolie a Moldovei și Sucevei

Onor, Comandamentul Militar al Municipiului Iași,

La adresa D.-Voastre nr. 5787/1941, prin care cereți a fi predate trăsurile lui Vodă Cuza Muzeului Militar, avem deosebită onoare a vă comunica că fosta trăsură a lui Cuza Vodă a fost luată de Primăria Iași. La început s-a păstrat la Arhivele Statului de la biserica Golia, de unde Primăria le-a luat și expus la Expoziția de la Copou. Unde se găsesc aceste trăsuri tot Primăria vă poate da relații.

Sfânta Mitropolie n-are a se opune ca să fie luate de Muzeul Militar, numai să fie găsite unde ele se află.

Cu binecuvântări arhieresti,

† Irineu, Mitropolitul Moldovei

ANI, Primăria Iași, dosar 438, f. 168 verso

NR. 9

28 septembrie 1941

Comandamentul Militar al Municipiului Iași

Către,

Primăria Municipiului Iași,

La (adresa) Nr. 47062, din 1941.

Am onoarea vă înainta adresa din față, a Sfintei Mitropolii Iași și vă rog a dispune să se cerceteze și să ni se dea relații unde se găsesc în prezent aceste trăsurile.

După cum afirmă Sft. Mitropolie, trăsurile ar fi la D-tră.

Cu rezultatul vă rog a ni se înapoia întreaga corespondență.

Comandantul Militar al Municipiului Iași,

V. Popescu

ANI, Primăria Iași, dosar 438, f. 168

Fig. 1. Trăsura atribuită lui Cuza Vodă de la Muzeul Militar Național din București

Fig. 2. Trăsura lui Cuza Vodă, 1860 (ed. C. D. Pappasoglu, lith. de C. Danielis)

Fig. 3. Trăsura a lui Cuza Vodă (foto Muzeul Unirii Iași)

Fig. 4. Mitropolitul Nicodim în trăsura lui Cuza Vodă, (Iași, 1935) (Fototeca Ortodoxiei Românești)

Fig. 5. Trăsura lui Cuza Vodă din colecția Muzeului de Istorie Iași, aflată în curs de restaurare (fotografiată la Ruginoasa, 2012)

Fig. 6. Marca de fabrică a trăsurii aflate la Muzeul de Istorie a Moldovei Iași (foto Bogdan Scânteie)

Fig.7. „Butca Mitropolitului Meletie” expusă la castelul Miclăușeni

Fig. 8. Marca trăsurii atribuite mitropolitului Meletie

Fig. 9 Sania lui Cuza Vodă (Muzeul Unirii Iași)

Fig.10. Sania lui Cuza Vodă (Muzeul Unirii Iași)